

Salig Bangsamoro

Su "Salig Bangsamoro" na nyaba I rumor bulletin na Rooted in Trust Philippine sa uman dwaka padyan. Su "Rooted in Trust" na yalun banguluan na su internews sa yanin kahanda na endu makampen su kabegkapayapat nu mga bityala magidsan I global endu local a mga dalpa. Sya sa pilipinas, yanilan pokus na su Mindanao, labi lawan den sya sa ludep na Bangsamoro Autonomous Region in Muslim Mindanao (BARMM).

SALIG BANGSAMORO
PIBPEPENAN A BITYALA MAKAPANTAG KANU COVID-19 VACCINES
COMMUNITY BULLETIN | DECEMBER 18, 2020

Ngin i pedtalun nu mga taw?

Su vaccine kun na dikena lidtas, ginmamit silan sa dikena pakagamut sa COVID-19

Kanu nyaba pibpepenan a bityala, pinamili nami I mga bityala a dipakatidtu a belapat kanu dalpa makapantag kanu COVID-19 vaccine, endu minenggay kami sa mga mapya a bityala a det naw katawan a maka sapal kanu kapebpayapat nu mga bityala a kena benal sya kanu dalkpa.

Aden nakuwa nami a rumors makipantag sa kapegkagilek sa su covid-19 vaccines na dikena lidtas. Rumors makipantag sa vaccine a kadsabapan u kakuwa nengka sa sakit a ipenggulalan moma a lagun aden bun menem rumors a su vaccine a delikado endu kaped bu sa kanu mga plano a dikena mapiya.

- "Aden plano a su covid-19 vaccine a ipapedtupad sa 2021 endu sa kanu 1,000 a taw a gabakunan santuba, 10 sa kanu mga vaccines bantu na aden simbul nin a makadsakit. Su langun na natebek nu tuba a vaccine a magedam nin su side effects nin sa kanu 5 lagun..." (Male, 60 years old)
- "Saguna a timpo, na delikado abenal i matebek ka na vaccine ka sa kanu kaped a dalpa, na gangelmatay su mga taw sabap sa kanu vaccine." (Male, 26-35 years old)
- "Su QR code na pedsiguradun nin i aden pwesto nengka sa kanu mga gabakunan. Niyaba na Luciferian Agenda a pebpasan nin su elwak nengka lusa kanu mga setan." (Male, 19-25 years old)

Su bago a balita makipantag sa covid-19 vaccines na inenggan tanu nin sa inam sa kanu niyaba pandemic. Uged, na nadsabapan bun inyaba sa kanu kinalyu nu mga idsa endu kapangantap, endu dikena bun inya i paganayan. Sa kanu paganay, su mga taw na dibun balityala sa kanu vaccines. Marakel i mabaluy a sabapan nin ngintu ka penduwa-duwa su mga taw balityala sa kanu covid-19 vaccines na isa sa kanu mga tuba na su kalengkas na kinadevelop atawa ka kinaumbal lun endu kinatekaw lun. Sabap sa su virus a nakabagu selkitano, su mga dikasiguraduhan na nambun.

Niya salir a pakaisda na: Sabap sa su niyaba a vaccines a linengkesan, na ngintu lidtas bun? Su kapedtembu sa kaligtas na vaccine na iportante geyd a part sa kanu vaccine trials, amengka katekawan den su vaccine candidate siya sa kanu mga binatang taman sa kanu mga taw iganat sa Phase 1 taman sa Phase 3. Ugeyd na dikena pon lu pedtaman. Gatawan su kaligtas nu vaccine amengka katekawan den siya sa kanu high-risk groups muna, tupan sa kanu langun nu population den. Sabap sa kanu kabamagayas kanu kapedtekaw lun, su mga sayantis na linangkawan nilan su mga kaped a kapedtekaw lun. Uged pantag ka metu na kena nyanin mana I danilan den pagitunga I kadilikadu nin.

Kaped kanu trials na initelen sabap kanu kinapangabong , ugayd na mapakay na zalumanan amengka matun su medical problem na dekena lakit lambay nin sa vaccine candidate. Baniguradon nu public na su safety i unan unan a panduwan nu mga bamangagi lun endo istidi mambo su lekanilan anto a kaped monitor. **Nya su mga kailangan nenka katawan maki pantag sa vaccines:**

Ngin i Vaccines?

Su vaccines a isa nin bo a pakadtabang baguyag endo nyabu bisa a medical intervention tiga World Health Organization (WHO) Su vaccines a biological product na ibagengay sa kanu taw para maka tangka kanu sakit. Kaped a treatments menen na medicine na nya kahanda nin na kagamot kanu mga taw bon kanu sakit, su vaccines na ibangabong lon. Su vaccines na ga kulangan nin su risk nu ka kuwa nenka sa sakit , pedtabang sekanin san sa lawas nenka a natural defense ka endo maka umbal sa protection laban kanu mga infections endo papedkabagelen nin i immune system nenka. Kadakelan kanu mga vaccines na ipedtebek sekanin, kaped men lon na sya paka ukit sa ngali o iped sumpit sya sa ngilong.

KATAWAN NAW?

Su vaccine na naawa nin su ped kanu mga pinakadilikado a sakit sya kanu intilu no donya. Su smallpox vaccine a inumbal kanu 1796, na pinaka nona anamuntawan kanu langon no vaccine. Su WHO na pidtalu nilan sa so smallpox na daladen kanu 1980. Saguna na aden mga 20 a vaccine a mapakay gamiten kanu mga sakit a aden pakagked nin kanu mga taw, manasu polio, measles, mumps, diphtheria, tetanus, rabies, endu ped pan. Su nyaba ah mga vaccine a ataw ka mga gamut na pakad tabang kanu 3 miullion a mga taw uman lagon.

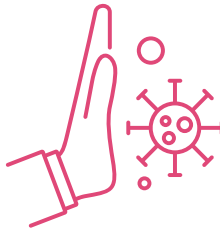

Amengka maka kuwa su taw sa vaccine, na su immune system na:

gakilkala nin su mga germs, namba su virus ataw ka bacteria.

pabelyu sekanin sa antibodies-- Namba su proteins a gaumbal naturally ka endo sekanin ibangato kanu sakit.

Gatanuran nin su sakit endu katawan nin panun I kaatu lun, su immune system nu taw na pebpatay nin su virus sa malengkas bago pan intu gumbal a sakit nu taw.

Ngin ba su pidtalu a COVID-19 vaccine?

Su vaccine kanu COVID-19 na pakadtabang inya kanu kakempen ataw ka kakontrol kanu kapayapat nu nyaba a virus salta mambu na bagunutan sa mabisa a panekaw mana su swab test endu rapid test apog su kaunot sa kanu sagugunay anya a ukit nu kadsanggila sa kanu nya a sakit ataw ka virus, mana su kausal sa facemask, face shield, kapamanao sa malibpes gamit su malinis a ig endu sabon, katangka kanu tagapeda ataw ka pagubay sa yanin ka tangka na sakametelu (1m). ka upama ka mausal su nyaba a mga katigan na dikena imposibli sa makwa tanu su kalinyan tanu a mapya mana su kaawa nu nyaba a virus.

Kanu November 16, na ya kadtalu no modern company lusa maerika, na su lekanilan a vaccine para COVID-19 anya a nakauma I bagel sa 94.5% su lekanilan a vaccine sa kanu pangkatan a ika telo siya kanu kinatawkaw nilan lun.

Kanu November 18, ya kadtalu no Pfizer endu Germany's BioNTech na su lekanilan a vaccine a pantag kanu COVID-19 na nakauma I bagel nin sa 95%, mas mapya kanu 90% a kina tekaw lun paganay, endu nasisista nilan mambo sa makakwa sa ukit na panun I kakwa nilan sa Eergency Use Authorozation (EUA) ganat sa US food and drug administration (FDA).

Kanu November 23, AstraZeneca, a kapad nu University of Oxford, pidtalu nilan sa sulekanilan a COVID-19 vaccine na gaganin papembaba sa 70.4% su kakapet nu virus sya kanu taw, su nya a bityala na nakwa kanu kinapasad no kina tekaw nilan lun sa nakatelu lusa sa Uk endu Brazil.

Ligtas bun nandu mabisa bun?

Su vaccine na bagukit sa madakel a mga tekaw nandu batalu asal a masigurado bu e mabisa nandu ligtas sekanin siya sa Pilipinas, su Food and Drug Administration na gasqligan nu dalpa tanu a makasuson atawka maka-review sa kaligtasan nu bakuna. Globally, su WHO (World Health Organization) na bakiamung kanu mga grupo a ya nin kahanda na kapedusun kanu kaligtasan nu vaccine nawna pamun atawka Noli pan e kinadtalu atawka kinaludsu lun. Su kinyugan a mga vaccine na minukit sa tidu-tidu a mga batalu nandu tekaw asal bu a masigurado a ligtas nandu epektibo sekanin sa kakempen kanu nyaba a sakit.

Ngin e pidtalu a Vaccine Efficacy nandu Vaccine Effectiveness?

Vaccine Efficacy na penggamiten u ngin/panun e taman nu kabaguteng nu bakuna asal makaabong kanu sakit (COVID-19) sya kanu control research environment.

Vaccine Effectiveness na bangagiyan nin ngin/panun e tamanan na kabangabung nu vaccine kanu sakit siya kanu matakapala den a ganggula mana su kapenggalbek nu mga taw ya nin upama na kapeng-grocery, kabelu sa penggalbeken, nandu iskwila.

Amenka su bakuna na 95% e kabisa nin, upama aden 100 ka taw a pedtekawan kanu bakuna, na 95 kanu mga taw antu na dili makakuwa/utengan/kaalitan nu sakit bali su 5 kataw na makakuwa/utengan/kaalitan nu COVID-19.

Amengka su vaccine ka makapayapat sa kanu madakel e mga taw nin kanu lusod nu dunya, na makwinta nu mga scientists den bantu ngin e taman na bisa nu bakuna siya kanu matakapa den a ganggula. Matakapa a bisa nu bakuna e pinaka det a benal a ibedtu lun para madtalu salkitaw ngin e tidu a gatabangan nu bakuna siya kanu kabangabung kanu sakit kanu uman-umanggay tanu - dikena bu siya kanu mga facilities a bagumbalan lun.

Kanu inya mapakay mapamasa?

Pidtalun nu Pfizer endu BioNTech moderna kanu November naaden ga ilay nilan sa su nya a gamut sa COVID-19 a mapakay den mapamasa, kanu kaludsu ataw ka luk na 2021, endu su mga kaped pan a vaccine na kapatuntayan sa mapya sa mapakay bun a gamiten ka aden bun bisa nin.

Su mga muna a vaccine a mapakay a mapamasa taman busa two-dose vaccines, nya ma'na nantu na mga pila ulan tupan ka kabagel su immune system nu taw kanu kina pasad nin santu gemamit endu tupan ba ka makasigu su taw sa su virus a dikanin den sakit. Su pinaka mapya sya manggula na, kanu ulan ulan nu July ataw ka paganayan nu September 2021 kanu dipan matebek nu vaccine su kadakelan nu taw.

Nintu magaga bun inya mamasa?

Endu kapatuntayan sa apya ngin a mabagel a bakuna a linemyo atawa mimbuwat na nasisita e makalapat sya sa intiro na dunya, apya endaw pan inumbal ataw ka syaden sa kanu kapegkagaga nu inged kanu kabayad nin lun. Na aden su Covid 19 Vaccine Global Access ataw ka COVAX ka endu gasigu sa langon a makakwa.

COVAX
na aden lun e 3 timan a umpungan ataw ka organization: GAVI – the vaccine alliance, su Coalition for Epidemic Preparedness innovations (CEPI), endu su World Health Organization (WHO)

Su COVAX na yanin inya kahanda na su mabagel a kakwa sa mga katigan sa intiro na dunya pantag sa panun i kasulut sa kaaden sa vaccine anya. COVAX na inumbal sa pedsapalan nin su mga National Governments sa kadtatapik ataw ka kakwa sa bakuna na COVID-19 nando katugitik kanu gauna pedtebeken ka sekanilan e pinaka masla a aden problema nin sya kanu inged.

Niya kahanda na COVAX banya na langon nu minamong a dalpa kaped so dalpa tano a Pilipinas, apya ngin pan I kadakel ataw ka kapedu nu kulta nu dalpa, na pamagidsan su ka kwanin kanu vaccines mengka maaden den su nyaba a gamot. Niya tantu ataw ka kahanda no niyaba a programa na maka aden sa 2 billion doses kanu kapasad nu 2021, nasasangan intu a kagamutan so kadakelan a aden sakit nin endu su mga taw a malmu utengan nu sakit, apeg su mga bamenggalbek or health workers.

How some of the Covid-19 vaccines compare

Company	Type	Doses	How effective*	Storage	Cost per dose
Oxford Uni-AstraZeneca	Viral vector (genetically modified virus)	x2	62-90%	Regular fridge temperature	£3 (\$4)
Moderna	RNA (part of virus genetic code)	x2	95%	-20C up to 6 months	£25 (\$33)
Pfizer-BioNTech	RNA	x2	95%	-70C	£15 (\$20)
Gamaleya (Sputnik V)	Viral vector	x2	92%	Regular fridge temperature (in dry form)	£7.50 (\$10)

*preliminary phase three results, not yet peer-reviewed
Source: Respective companies, WHO

Su mga kawasa adalpa a nakamong kanu COVAX na silan ibamasa sa kanu vaccine ganat kanu kulta nu dalpa nilan, endu temabang silan kanu 92 a mga miskinan a dalpa, sa su nya kaped tabang nilan a libre ka endu maka sigu sa kapamagidsan nu kina enggay kanu vaccine.

Sa saguna, 76 kanu mga masla I kulta nin a dalpa na pinirman, endu pinagayunan e ukit nu ka kwa ataw ka kapamasa kanu gamot nu COVID-19. Su mga pedu I kulta nin a dalpa a dili makagaga mamasa kanu vaccines, apeg kanu mga taw a masla I pantyalian nin kanu dalpa a dala nambityalan nin kanu bamasan sa vaccine, na su COVAX bu I ukit endu sawalo a lalan kanu mga taw sa makakwa silan kanu COVID-19 vaccines.

Para sa kaped pan a mga tidtu a bityala, mapakay kanu milay endu makikineg sa kanu:

SINDAW RANAW
The Coalition of Moro Youth Movement
FB: [CMYM Online News](#)

S'BANG KA MARAWI
FB live: Monday to Friday
6:30 – 7:30 PM

SALIG BANGSARADIO
[Soundcloud](#)
[Spotify](#)

COVID-19 vaccine: Katitimpuhan sya kanu inged nu Pilipinas

Su Pilipinas na mapya su kapedsumpat ataw ka aden mga sumpat nin kanu ped a kompanya na vaccine nu COVID-19, sa endu nilan masigurado i aden makwa apya 50-60 million doses sa ka ebpon na 2021. Su Gobyerno mambu na pedsumpat sa kabenggalbek sya kanu China's sinovac Biotech endu Russias Gamelaya Research Institute ka endu makainam silan sa endu makwa su kahanda.

Nya kapy na kabedsumpat sa madakel a Kompanya na kana bakuna na masla i inam sa makwa ataw ka mauma su kahanda a 50-60 milyon ka doses a target sanyaba January - March 2021. 2.6 million doses na vaccine sa COVID-19 na ganat sa Astrazeneca lu sa United Kingdom na natimo/nasigurado nu gobyerno sa makwa, su mga tabang sa kakwa lu aped a ganat kanu mga "private sector", su vaccine na basi maka uma sa May ataw ka June 2021. Su seged/bad na entuba na benggamiten para kanu Gobyerno, na su bad nin na nasama na para kanu mga private sectors sya sa dalpa.

NGIN I ADEN SA ASTAZENECA?

So AstraZeneca pakapananggit bun para pakagalubay sa bersyun sa isa a gadzalidan sa matenggaw a virus a pakaapektu sa mga chimpanzees uged na dilibun gazabapan na sakit na sakit nu taw. so mga sayantis na inamong nilan bun su genetic code ka para kadtambangan nin so protein ganat sa bago a coronavirus a nya. so mga cells siya sa ludep a lawas pembatiya bun sa DNA, endu penggamiten nilan sa mga kopiya na protein ka endu manot bu a fragment na coronavirus ka endu makaumbal sa sakit a pedu a dinin bun menem ged gapasangan su taw. Ka mapasad su tuba a manggula na apya aden makauma a virus kanu lawas na aden den i bagatu nin ka katawan nin den su entu a sakit

NINTU KA ASTEZENECA?

- Apya ngin I umul nin a gagamutan nin Kayaw
- Syabun inumbal sa lekitaw
- Pababa bu su alaga nin
- Malmu makalapat kanu lawas

Gobyerno na nyanin target a penggamutan a 60-70% syakanu lumpukan para makanggay malgan sa tabang ataw ka tyakap syakanu sakit banya a COVID. Nya ibaguna na su mga FRONTLINERS (namba su mga health workers, a peg agencies nu gobyerno , su mga taw a mga miskin / di pamakagaga namba su silan a mga matuwa , su mga taw sa palaw endu su mga pulis endu mga sundalo.

The National COVID-19 Vaccine Roadmap

COVID-19 Vaccine: Lalayun a mga idsa

1 Ngintu makakwa ako sa COVID amengka mapa-vaccine ako?

Dala sa kanu mga vaccine a inaden sa yalun tangga na makapayapat sa COVID-19. Ya tangga sa kabangaden sa vaccine na endu gapamandwan su lawas na taw sa panun i kaatu nin Corona Virus. Su vaccine banya na aden sintomas nin mana su kagkayaw nu lawas. Uged na su nyaba a sintomas na vaccine na normal bu sekanin endu tuba na tanda sa begkabagel su depensa nu lawas tanu sa kanuntu a sakit. (cdc.gov) [Facts about COVID-19 Vaccines \(cdc.gov\)](#).

2. Ngintu mag positive ako sa COVID-19 Test amengka nakapa vaccine ako den?

Su COVID-19 Test na benggamiten sa yalun tangga na endu katawan u positive or negative su isa a taw. Su vaccine na kena gabpunan na kabeg positive na taw sa COVID. Uged na su Vaccine na nyabay pakadtambang sa kanu lawas na taw sa kabangaden sa pidtalu a "antibody" a bagimatay sa kanu coronavirus. [Facts about COVID-19 Vaccines \(cdc.gov\)](#).

3. Amengka available den i vaccine, su mga taw na masanay endu yanilan den mapagitung na diden silan makakwa sa kanu nyaba a sakit sabapin sa nakapangaden den sa vaccine, su COVID19 na maawa den endu makambalingan tanu den sa normal, benal inyaba?

MALI. Su vaccine na pedu bu atawaka limited bu sekanin. Moget masanay su mga taw sa kanu nyaba a sakit. Su kambalingan tanu sa normal na kaugetan pan.

4. Ngintu su kaped a balangan na vaccine na kadtambangan ako nin sa dili ako makakwa sa COVID-19?

Dala ebidinsya a makapatay sa COVID-19 su kaped a inumbal a vaccine. [Coronavirus disease \(COVID-19\): Vaccines \(who.int\)](#).

5. Amengka mapa-vaccine ako, ngintu nasisita pan a makagamit ako sa mask endu physical distancing?

Uway, sabapin sa kaugetan pan i kaaden na vaccine sa kanu mga taw. Endu taman sa dili tanu pan sigurado sa epekto na vaccine na nasisita salkitanu i kagamit sa mask, kadtatangaya sya sa galimudan na taw, lalayun a kagagas sa lima, endu kadsanggila sa galimudan na madakel a taw. [COVID-19 Vaccine: What You Need to Know | Johns Hopkins Medicine](#)

We welcome your feedback, questions, and suggestions to help local media produce reliable and accurate reporting on COVID-19. Please contact: **Kia Obang, Data Analyst** (kobang@internews.org) or **Paola Mikaela Alpay, Information Manager** (palpay@internews.org)